

Povrat u prijašnje stanje u parničnom postupku

UDK: 347.937.1

Sažetak

Povrat u prijašnje stanje, kao pravno sredstvo poznato u gotovo svim postupovnim zakonima, korisno je pri ispravljanju nezakonitih odluka koje se temelje na činjenicama koje bi se drugačije utvrdile da nije došlo do opravdanog propuštanja stranke da poduzme parničnu radnju. Iako je važnost ovog instituta nepravredno zanemarena u hrvatskoj literaturi, povrat u prijašnje stanje jedan je od instituta koji često može biti odlučujući u parničnom postupku. Povratom u prijašnje stanje stranke imaju mogućnost izbjeći prekluziju procesne radnje zbog opravdanog razloga. Autor izlaganjem povijesti instituta objašnjava njegovu funkciju u Rimskom pravu, nakon čega se analizira razvoj u hrvatskom zakonodavstvu. Bogačom sudskom praksom prikazuju se načini primjene, razlozi za povrat u prijašnje stanje ili odbijanje prijedloga, ali i moguće probleme pravnog sredstva. Uloga povrata u prijašnje stanje vidljiva je budući da se institut pojavljuje u više temeljnih hrvatskih zakona, štoviše i u Ustavnom zakonu o Ustavnom sudu Republike Hrvatske. Konačno, autor iznosi argumentirana razmatranja o vrlinama i manama pravnog sredstva.

Ključne riječi: povrat u prijašnje stanje, opravdani razlozi za propuštanje radnje, restitutio restitutionis non datur, Zakon o parničnom postupku

1. Uvod

Načelo ekonomičnosti,¹ kao jedno od načela parničnog postupka, onemogućava stranke pri pretjeranom odugovlačenju trajanja postupka. Većina procesnih radnji prekludirana je rokovima nakon kojih ih se ne može poduzimati. Ukoliko stranka propusti rok za poduzimanje radnje prekludirana je, što može u konačnici odlučiti tijek parnice. Budući da je prekluzija za poduzimanje radnje zbog propuštanja rokova nerijetko posljedica neke okolnosti na koju stranka nije mogla utjecati, institut povrata u prijašnje stanje omekšava oštre odredbe o prekluziji. Važnost ovog instituta vidljiva je zbog činjenice da se odredbe o povratu u prijašnje stanje nalaze u gotovo svim procesnim zakonima i u Ustavnom zakonu o Ustavnom sudu Republike Hrvatske.²

¹ Vidi S. TRIVA; M. DIKA, Građansko parnično procesno pravo, sedmo izdanje 2005., str. 144-147.

² Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 99/99, 29/02, 49/02).

U ovome radu prikazat ću ulogu povrata u prijašnje stanje u parničnom postupku, pod kojim pretpostavkama je dopušten te koja su pravna pitanja i problemi instituta. Prije toga ćemo se upoznati s kratkom povijesti instituta koji se koristio i u rimskom pravnom sustavu.³ Razvoj instituta povrata u prijašnje stanje iznijet ću usporedbom instituta iz trenutnog Zakona o parničnom postupku⁴ s drugim zakonima koji sadrže odredbe o povratu u prijašnje stanje, popraćeno sudskom praksom koja se tiče ovog instituta. Cilj ovog rada u konačnici je ukazati na važnost ovog instituta i detaljnije se upoznati s mogućnostima koje on pruža pri ublažavanju strogosti odredaba o prekluziji kada je stranka zbog opravdanih razloga propustila ročište ili rok za poduzimanje neke procesne radnje.

2. Povijest instituta

U kratkom povijesnom pregledu potrebno je osvrnuti se na Rimsko doba. Iako se *restitutio in integrum* zbog naziva može lako zamijeniti s pojmom koji označava jedan od načina popravljivanja štete,⁵ nužno je naznačiti i postojanje procesnog instituta koji ima sličan latinski naziv. U antičkom Rimu, *restitutio in integrum propter absentiam* je također omogućavao povrat u prijašnje stanje pod određenim uvjetima.⁶ *Restitutio* se mogao zahtijevati u roku od godine dana od propuštene radnje. Dodatni uvjet je bio nastanak štete stranci zbog propuštanja roka za poduzimanje radnje, a opravdani razlozi su bili primjerice obavljanje dužnosti za državu, zatočeništvo ili izostanak zbog prisile. Drugi izvori upućuju da se povrat u prijašnje stanje može zahtijevati ako je posljedica izostanka gubitak prava vlasništva ili gubitak prava na actio zbog nepojavljivanja, a kao opravdanim razlozima smatrali su se, uz *supra* navedene, strah, *bona fide* u državnim stvarima i ropstvo kao oblik zatočeništva.⁷

Institut se spominje i u rimskom nasljednom pravu, u slučaju kada je otac, čiji je sin bio nasljednik, imao pravo na *restitutio in integrum* zbog izostajanja, ukoliko je sin u međuvremenu umro.⁸

U sedamnaestom stoljeću institut se koristio tako da se u zahtjevu za povrat morala dokazati povezanost nepoduzimanja radnje stranke s utajom, prijevarom ili nemogućnošću korištenja dokaznog sredstva. Naravno, zbog izostanka parnične radnje morala je za stranku nastati šteta. Tadašnji *restitutio* mogao se koristiti i unatoč *exceptio rei judicatae*.⁹

U našem zakonodavstvu, gledajući od Zakona o parničnom postupku iz 1977. godine¹⁰, povrat u prijašnje stanje dugi niz godina nije trpio nikakve izmjene. Prva izmjena 1992. bila je tek gramatička.¹¹ Tri znatne promjene, uz nekoliko manjih¹², nastupile su 2003, stupanjem na snagu novog zakona.¹³

³ Vidi *infra* 2. Povijest instituta.

⁴ Zakon o parničnom postupku (Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13), u nastavku: ZPP.

⁵ Poblize o tome P. KLARIĆ; M. VEDRIŠ, Građansko pravo, 12. izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2009., str. 628-629.

⁶ Vidi A. BERGER, Encyclopedic Dictionary of Roman Law, American Philosophical Society, Vol. 43, 1968, str. 682.

⁷ Tako W.W. BUCKLAND, A Text-Book of Roman Law: From Augustus to Justinian, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, str. 722.

⁸ *Ibidem*, str. 821.

⁹ Poblize o tome J. H. A. LOKIN; F. BRANDSMA; C. J. H. JANSEN, Roman-Frisian Law of the 17th and 18th Century, Duncker & Humblot, Berlin, 2003, str. 245-246.

¹⁰ Zakon o parničnom postupku (Službeni list SFRJ, br. 4/1977), u nastavku ZPP/77.

¹¹ Zakon o parničnom postupku (Službeni list SFRJ br. 4/1977, 36/1977, 36/1980, 6/1980, 69/1982, 43/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990, 35/1991 Narodne novine br. 53/1991, 91/1992) izmijenio je u članku 120. riječ tok s tijek.

¹² Manje promjene su u članku 121., u kojem je dodano: "sudac pojedinac, odnosno", a i u 122. članku, koji je dopunjen s: "članku 117. stavku 2. i".

¹³ Zakon o parničnom postupku (Narodne novine, br. 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003), u nastavku: ZPP/2003..

U članku 117. ZPP/77 u noveli iz 2003. dodan je stavak: „Povrat u prijašnje stanje nije dopušten ako se propuštanje stranke može pripisati bitnoj povredi postupka zbog koje se može izjaviti pravni lijek.“¹⁴, usmjeren na ograničavanje mogućnosti korištenja ovog instituta zbog njegove široke uporabe (ali i zlouporabe) u praksi.

Prijašnji članak 118. glasio je: „Prijedlog za povrat u prijašnje stanje podnosi se sudu kod kojega je trebalo obaviti propuštenu radnju.

Prijedlog se mora podnijeti u roku od petnaest dana, računajući od dana kad je prestao razlog koji je uzrokovao propuštanje; a ako je stranka tek kasnije saznala za propuštanje — od dana kad je za to saznala.

Nakon proteka tri mjeseca od dana propuštanja ne može se tražiti povrat u prijašnje stanje.

Ako se povrat u prijašnje stanje predlaže zbog propuštanja roka, predlagač je dužan istovremeno s podnošenjem prijedloga obaviti i propuštenu radnju“¹⁵, a u ZPP/2003 dodan je stavak koji propisuje da ukoliko je stranka u pozivu za poduzimanje neke parnične radnje ili u pozivu za ročište bila upozorena na posljedice propuštanja, smatrat će se da je saznala za propuštanje onoga dana kojega je istekao rok u kojemu je radnju trebala poduzeti, odnosno onoga dana kojega je održano ročište na koje je pozvana, što se i dotada prema ujednačenoj praksi koristilo u slučajevima donošenja presude zbog izostanka.¹⁶ Taj stavak, sadržavajući presumpciju, dodan je s ciljem lakšeg dokazivanja početka trajanja subjektivnog roka.

Treća izmjena je dodani članak 122.a: „Stranka koja traži povrat u prijašnje stanje dužna je protivnoj stranci naknaditi troškove postupka izazvane propuštanjem i odlučivanjem o prijedlogu za povrat u prijašnje stanje neovisno o ishodu spora. O zahtjevu protivne stranke za naknadu troškova postupka sud je dužan odlučiti rješenjem bez odgode, neovisno o odluci o glavnoj stvari. Protiv toga rješenja posebna žalba nije dopuštena, a ovrha se na temelju njega može tražiti prije njegove pravomoćnosti.“¹⁷ Ovim člankom utvrđuje se da troškovi prijedloga za povrat u prijašnje stanje predstavljaju troškove koje stranka naknađuje po načelu *culpa*, uređena u članku 156. ZPP-a, a ne po općim pravilima prema uspjehu u sporu.¹⁸

Nakon te novele Zakona o parničnom postupku odredbe o povratu se nisu mijenjale dugo vremena. Daljnje izmjene povrata u prijašnje stanje vidljive su u sadašnjem Zakonu o parničnom postupku.

3. Povrat u prijašnje stanje u Zakonu o parničnom postupku

Prema Zakonu o parničnom postupku povrat u prijašnje stanje može se tražiti ukoliko su ispunjene sljedeće pretpostavke:

- „1) da je propušten rok ili ročište za poduzimanje određene radnje,
- 2) da je zbog propuštanja roka stranka izgubila pravo na poduzimanje te radnje,
- 3) da je stranci uslijed prekluzije nastala neka štetna posljedica,
- 4) da zakonom nije izričito zabranjen povrat u prijašnje stanje,
- 5) da je do propuštanja došlo iz opravdanih razloga,

¹⁴ Članak 117. stavak 2. ZPP/2003.

¹⁵ Članak 118. ZPP/77.

¹⁶ Vidi B. HRVATIN, Povrat u prijašnje stanje u parničnom i ovršnom postupku, Novosti i otvorena pitanja pravne i gospodarske prakse, Zagreb, 1999, str. 73.

¹⁷ Članak 122.a ZPP/2003.

¹⁸ Poblize o tome Z. BULKA, Povrat u prijašnje stanje, Pravo i porezi: časopis za pravnu i ekonomsku teoriju i praksu, broj 20, 2011, str. 61.

6) da stranka koja je propustila poduzimanje određene procesne radnje predloži da joj se dopusti naknadno poduzimanje propuštene radnje,

7) da je povrat zatražen u zakonom određenom roku.¹⁹

U parničnom postupku se dozvoljava, kao što je *supra* navedeno, povrat u prijašnje stanje zbog propuštenog roka ili ročišta, dok se u ovršnom postupku povrat može tražiti samo zbog propuštenog roka, a ne ročišta.²⁰ Zahtjevi materijalnopravne naravi, poput zahtjeva za naknadu troškova, u pravilu se ne mogu zbog zakašnjenja uspješno podnijeti uz prijedlog za povrat u prijašnje stanje.²¹

Međutim, samo propuštanje procesne radnje nije pretpostavka za primjenu povrata u prijašnje stanje ukoliko stranka nije izgubila pravo na poduzimanje te radnje. Druga pretpostavka za usvajanje prijedloga za povrat u prijašnje stanje jest da je zbog propuštanja stranka izgubila pravo na poduzimanje te radnje, tj. da je prekludirana. Tipičan primjer za situaciju kada stranka nema pravnog interesa tražiti povrat jesu parnične radnje ograničene monitornim rokom, primjerice odgovor na žalbu.²²

Ukoliko stranka bude prekludirana u svom pravu na procesnu radnju, za usvajanje prijedloga za povrat potrebno je da joj je nastala šteta u vidu nemogućnosti da alternativnim putem ostvari cilj koji je namjeravala ostvariti propuštenom radnjom. Razmatrajući ovu pretpostavku, zaključuje se da povrat, u pravilu, ne bi bio dopušten za traženje dopunske presude²³, budući da stranka može pokrenuti novu parnicu o dijelu petita o kojemu nije presuđeno. No, unatoč toj mogućnosti smatra se da bi se i mogao tražiti povrat u prijašnje stanje zbog propuštanja roka za traženje dopunske presude kada bi se podizanjem nove tužbe izgubili pravni učinci koji su bili postignuti prijašnjom tužbom.²⁴

Povrat nije dopušten ako se propuštanje stranke može pripisati bitnoj povredi postupka zbog koje se može izjaviti pravni lijek.²⁵ U *infra* primjeru iz sudske prakse jasno je objašnjena primjena ovog pravila: „Sud prvog stupnja utvrđuje da tuženik traži povrat u prijašnje stanje zbog propuštenog roka za davanje odgovora na tužbu i to iz razloga što tvrdi da nije osobno primio tužbu i poziv za davanje odgovora na tužbu, već je za postojanje tužbe saznao tek 4. veljače 2005. godine, te je zbog toga dao pismeni odgovor na tužbu tek 12. veljače 2005. godine, a presuda zbog ogluhe donijeta je 8. veljače 2005. godine. Sud nadalje utvrđuje da na dostavnici za tužbu i poziv za davanje odgovora na tužbu postoji potpis na mjestu primatelja, međutim, kako je tuženik osporio da je to njegov potpis, sud ga je pozvao na platež predujma za grafološko vještačenje, ali tuženik predujam nije uplatio, zbog čega sud zaključuje da tuženik nije dokazao da nije primio tužbu i poziv za davanje odgovora na tužbu dana 19. siječnja 2005. godine, kako to proizlazi iz dostavnice koja se nalazi u spisu. Osim toga, sud smatra da povrat u prijašnje stanje nije dopušten u smislu odredbe čl. 117. st. 2. ZPP-a, jer se propuštanje tuženika da podnese odgovor na tužbu može pripisati bitnoj povredi odredaba parničnog postupka zbog koje se može uložiti pravni lijek, a s obzirom na tvrdnju tuženika da povrat traži zbog nepravilne dostave.

Tuženik u žalbi ponavlja činjenice koje je iznosio i tijekom postupka u povodu prijedloga za povrat u prijašnje stanje, a to su da njemu nije na pravilan način u skladu sa zakonom izvršena osobna dostava tužbe i poziva za davanje odgovora na tužbu, dakle iznosi kao razlog za povrat činjenice koje mogu predstavljati bitnu povredu odredaba parničnog po-

¹⁹ Tako S. TRIVA; M. DIKA, op. cit. u bilj. 1, str. 390-392.

²⁰ Arg. ex članka 12. stavka 2. Ovršnog zakona (Narodne novine, br. 112/12, 25/13).

²¹ Tako S. TRIVA; M. DIKA, op. cit. u bilj. 1, str. 390, ali vidi str. 472.

²² Članak 359. ZPP.

²³ S. TRIVA; M. DIKA, op. cit. u bilj. 1, str. 390.

²⁴ Poblize o tome S. TRIVA; M. DIKA, op. cit. u bilj. 1, str. 592.

²⁵ Članak 117. stavak 2 ZPP.

stupka iz čl. 354. st. 2. toč. 6. ZPP-a. Kako je pravilno sud prvog stupnja ocijenio da povrat u prijašnje stanje nije dopušten ukoliko se propuštanje stranke može pripisati bitnoj povredi postupka zbog koje se može izjaviti pravni lijek, a u smislu odredbe čl. 117. st. 2. ZPP-a, žalbu tuženika trebalo je odbiti kao neosnovanu, a rješenje suda prvog stupnja potvrditi primjenom odredbe čl. 380. st. 2. ZPP-a.²⁶

a. *Restitutio restitutionis non datur*

Zakon o parničnom postupku propisuje da se neće dopustiti povrat u prijašnje stanje ako je propušten rok za stavljanje prijedloga da se dopusti povrat u prijašnje stanje ili ako je propušteno ročište određeno u povodu prijedloga za povrat u prijašnje stanje.²⁷ Važnost ove odredbe, koja je posljedica latinske sentence *restitutio restitutionis non datur*, jest da sud neće usvojiti prijedloge za povrat ako je stranka propustila ročište koje je sud zakazao sukladno odredbama članka 121. ZPP-a, tj. ne može dopustiti povrat za radnje propuštene na tom ročištu.²⁸ „U praksi sudova, međutim, ova se odredba pogrešno tumačila i primjenjivala i to tako što su sudovi znali odbijati prijedlog za povrat u prijašnje stanje samo zbog toga što predlagatelj nije pristupio na ročište koje je sud po njegovom prijedlogu za povrat zakazao. Takva je praksa, naravno, pogrešna pa ako stranka propusti ročište koje je određeno u povodu prijedloga za povrat u prijašnje stanje to nije samo po sebi razlogom da sud ne dopusti povrat...“²⁹

Hrvatini zaključuje da će sud usvojiti prijedlog za povrat iako na ročište ne pristupi niti jedna stranka, na temelju ocjene podataka i dokumentacije u spisu ili ocjene dokaza koje je izveo na ročištu.³⁰ Njegovo razmatranje potvrđuje i sudska praksa.³¹

b. Opravdani razlozi za propuštanje

Prema članku 117. ZPP-a navodi se da će sud dopustiti stranci da naknadno obavi radnju ako ocijeni da postoje opravdani razlozi za propuštanje. Sadržaj te pretpostavke utvrđuje sud interpretacijom pravnih standarda. Opravdani razlog mora biti događaj ozbiljnije prirode koji očekivano predstavlja smetnju stranci za poduzimanje procesne radnje. Kao opravdani razlozi spominju se dostava presude neukoj stranci bez pouke o pravnom lijeku,³² bolest stranke zbog koje je vezana uz postelju izvan sjedišta suda³³ ili kvar na automobilu kojim stranka ide u sud.³⁴ Povrat u prijašnje stanje se može tražiti i zbog razloga koji se dogodio punomoćniku stranke,³⁵ što potvrđuje i sudska praksa primjerima kada se punomoćniku invalidu bitna proteza pokvarila³⁶ ili zbog omaške odvjetnika koji je žalbu uputio običnim pismom.³⁷

Razlozi koji ne opravdavaju povrat u prijašnje stanje su primjerice prekasno upućivanje spisa punomoćniku,³⁸ okolnost da je supruga tuženika zaboravila obavijestiti svog supruga

²⁶ ŽS Kc Gž 1368/2006-2.

²⁷ Članak 119. ZPP.

²⁸ Tako B. HRVATIN, op. cit. u bilj. 16, str. 73.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Vidi odluku Županijskog suda u Rijeci, Gž 539/1998 od 15. travnja 1998.g. u kojoj se obrazlaže da je sud mogao i unatoč odsutnosti tužiteljice održati ročište na kojem se odlučivalo o prijedlogu za povrat u prijašnje stanje.

³² VsH Gž 2084/59.

³³ VsH Gž 4451/62.

³⁴ Os Bjelovar Gž 1896/73.

³⁵ S. TRIVA; M. DIKA, op. cit. u bilj. 1, str. 333.

³⁶ Vrps SI 496/74.

³⁷ VsH Gž 596/80.

³⁸ VpsH Gž 809/80.

o pozivu za ročište na kojemu je donesena presuda zbog izostanka,³⁹ smrt daljeg punomoćnikovog srodnika⁴⁰ ili godišnji odmor punomoćnika.⁴¹

c. Rokovi i postupak

Zadnje dvije pretpostavke odnose se na samoinicijativno predlaganje da se usvoji povrat u prijašnje stanje od strane stranke, uz uvjet da je taj prijedlog podnesen u zakonskom roku.

Prva pretpostavka je jasna, budući da sud ne odlučuje o povratu u prijašnje stanje po službenoj dužnosti.

Prema prijašnjim zakonima o parničnom postupku subjektivni rok iznosio je 15 dana.⁴² Izmijenjena odredba ZPP-a sada glasi: „Prijedlog se mora podnijeti u roku od osam dana, računajući od dana kad je prestao razlog koji je uzrokovao propuštanje, a ako je stranka tek kasnije saznala za propuštanje – od dana kad je za to saznala“.⁴³ Osim te promjene, navedeni članak promijenio je i objektivni rok koji je prije trajao 3 mjeseca, a sada je skraććen na dva mjeseca.⁴⁴ U trgovačkim sporovima objektivni rok iznosi 30 dana.⁴⁵ Kao što je *supra* navedeno, subjektivni rok se računa od dana kad je prestao razlog koji je uzrokovao propuštanje ili od dana kada je stranka saznala za propuštanje. Uz to, ostala je i odredba iz prethodnog Zakona o parničnom postupku prema kojoj: „Ako je stranka u pozivu za poduzimanje neke parnične radnje ili u pozivu za ročište bila upozorena na posljedice propuštanja, smatrat će se da je saznala za propuštanje onoga dana kojega je istekao rok u kojemu je radnju trebala poduzeti, odnosno onoga dana kojega je održano ročište na koje je pozvana“.⁴⁶

Prijedlog za povrat u prijašnje stanje podnosi se sudu kod kojeg je trebalo izvršiti propuštenu radnju.⁴⁷ Nakon toga sudac pojedinac, odnosno predsjednik vijeća će ispitati je li prijedlog pravovremen i dopušten. Prijedlog je nepravovremen ako je podnesen nakon isteka subjektivnog i objektivnog roka za podnošenje prijedloga za povrat u prijašnje stanje, a nedopušten je onaj prijedlog koji je, recimo, podnesen zbog razloga temeljem kojeg se može izjaviti redoviti pravni lijek zbog povrede odredaba parničnog postupka. Osim toga, prijedlog će biti nedopušten ako stranka propuštanjem radnje nije izgubila pravo naknadno poduzeti tu radnju ili ako stranka traži povrat u prijašnje stanje zbog propuštanja materijal-nopravnog roka. Takve prijedloge odbacit će sudac pojedinac, odnosno predsjednik vijeća rješenjem.⁴⁸

U fazi prethodnog postupka o prijedlogu odlučuje sudac pojedinac ili predsjednik vijeća, a izvan ročišta za glavnu raspravu, u sporovima u kojima sudi vijeće, predsjednik vijeća nije ovlašten samostalno odlučivati o povratu, nego o tome odlučuje vijeće.⁴⁹

U ovome pravnom sredstvu sačuvan je relikv sistema eventualnosti zbog toga što je predlagatelj istodobno s podnošenjem prijedloga za povrat dužan poduzeti i propuštenu

³⁹ Žs Zagreb Gž 5666/97.

⁴⁰ VsH Gž 451/76.

⁴¹ VsH Gž 3742/75.

⁴² Vidi *supra*, str 3.

⁴³ Članak 118. stavak 2. ZPP.

⁴⁴ Članak 118. stavak 4. ZPP.

⁴⁵ Članak 500. t. 1 ZPP.

⁴⁶ Članak 118. stavak 3. ZPP.

⁴⁷ Članak 118. stavak 1. ZPP.

⁴⁸ Članak 121. stavak 1. ZPP. Protiv tog rješenja dopuštena je žalba.

⁴⁹ Članak 278. stavak 1. i članak 312. stavak 1. ZPP.

parničnu radnju, koja će biti uvažena samo ako sud prihvati njegov prijedlog za povrat u prijašnje stanje.⁵⁰

Ukoliko sud ne utvrdi nedopuštenost i nepravovremenost prijedloga, zakazat će se ročište radi odlučivanja o podnesenom prijedlogu, osim ako su činjenice na kojima se prijedlog temelji općepoznate.⁵¹ Koje su to općepoznate činjenice odlučit će sud u svakom pojedinom slučaju, ali valjano bi se moglo ukazati da su općepoznate (a svakako i opravdani) razlozi oni koji su propisani u Zakonu o parničnom postupku za prekid postupka, točnije kada se stranka nađe na području koje je zbog izvanrednih događaja (poplava i sl.) odsječeno od suda ili zbog rata.⁵² Odlučivanje o prijedlogu za povrat bez održavanja ročišta može predstavljati relativno bitnu povredu odredaba parničnog postupka.⁵³

Na ročištu sud je ovlašten izvoditi dokaze koje predloži stranka u svom prijedlogu za povrat. U praksi je čest slučaj traženja povrata u prijašnje stanje gdje stranka traži povrat u prijašnje stanje jer je donesena presuda zbog ogluhe, a stranka ističe da potpis na dostavnici nije njegov i da nikada nije primila tužbu ni poziv za dostavu odgovora na tužbu. U takvim slučajevima sud valja utvrditi jesu li činjenični navodi tuženika točni i izvesti predložene dokaze, primjerice grafološko vještačenje. Na ročištima zakazanim u vezi s prijedlogom za povrat u prijašnje stanje također se često izvode dokazi uvidom u različite isprave (medicinske potvrde, otpusna pisma, potvrde tijela državne uprave o službenoj spriječenosti i slično).⁵⁴ „Priznanje ili pristanak da se povrat dopusti bez značaja su jer dispozicija stranaka nije relevantna. O postojanju pretpostavaka sud odlučuje po pravilima o vjerojatnosti“.⁵⁵

Prijedlog za povrat uglavnom ne utječe na tijek parnice, koja se ne mora nužno prekidati zbog podnesenog prijedloga, budući da bi se tako moglo zlouporabiti institut. Međutim, sud može odlučiti da se postupak prekine do pravomoćnosti rješenja o prijedlogu.⁵⁶ Ukoliko je sud donio odluku da se postupak prekine, a pred višim je sudom u tijeku postupak u povodu žalbe, treba obavijestiti viši sud o toj odluci.⁵⁷

Protiv rješenja kojim se dopušta povrat u prijašnje stanje žalba nije dopuštena, zato što dopuštanjem povrata niti jedna stranka nije stavljena u nepovoljniji položaj.⁵⁸ Od pravila da žalba nije dopuštena protiv rješenja kojim se dopušta povrat postoje tri iznimke. Prva od njih jest kada je prijedlog prihvaćen protivno članku 117. stavku 2. Zakona o parničnom postupku, kada se propuštanje stranke može pripisati bitnoj povredi odredaba parničnog postupka zbog koje se može uložiti pravni lijek. Sljedeća iznimka je kada je prijedlog prihvaćen protivno članku 119. ZPP-a, točnije kada je povrijeđeno načelo restitutio restituitio non datur. Treća iznimka jest kada je prijedlog nepravodobno podnesen.⁵⁹

Budući da je opća odredba da je žalba protiv rješenja dopuštena ako u zakonu nije određeno da žalba nije dopuštena,⁶⁰ protiv rješenja kojim je odbačen prijedlog ili kojim je odbijen prijedlog dopuštena je žalba. Revizija nije dopuštena protiv rješenja kojim se od-

⁵⁰ S. TRIVA; M. DIKA, op. cit. u bilj. 1, str. 195. i 392. Zakonskom odredbom propisano u članku 118. stavku 5. ZPP.

⁵¹ Članak 121. stavak 2. ZPP.

⁵² Članak 212. ZPP.

⁵³ VSRH Rev-2210/98.

⁵⁴ Poblžiše o tome B. HRVATIN, op. cit. u bilj. 16, str. 74.

⁵⁵ S. TRIVA; M. DIKA, op. cit. u bilj. 1, str. 392.

⁵⁶ Članak 120. stavak 1. ZPP.

⁵⁷ Članak 120. stavak 2. ZPP.

⁵⁸ Tako Z. BULKA, op. cit. u bilj. 18, str. 60.

⁵⁹ Članak 122. ZPP.

⁶⁰ Članak 378. stavak 1. ZPP.

bija⁶¹ ili odbacuje⁶² prijedlog za povrat u prijašnje stanje. Protiv drugostupanjske presude kojom se utvrđuje da brak ne postoji ili se poništava ili razvodi nije dopušten povrat u prijašnje stanje, ali je dopušten protiv pravomoćne presude kojom se utvrđuje da brak postoji ili kojom se odbija zahtjev za poništaj ili razvod braka.⁶³

Troškovi koje protivna stranka ima zbog postupka povodom prijedloga za povrat u prijašnje stanje ne ocjenjuju se po općim pravilima prema uspjehu u sporu,⁶⁴ nego ih je stranka koja traži povrat dužna protivnoj stranci naknaditi neovisno o ishodu spora, po načelu *culpa*.⁶⁵ O tom zahtjevu protivne stranke za naknadu troškova postupka sud je dužan odlučiti rješenjem bez odgode, neovisno o odluci o glavnoj stvari. Protiv toga rješenja posebna žalba nije dopuštena, a ovrha se na temelju njega može tražiti prije njegove pravomoćnosti.⁶⁶

d. Pravna priroda instituta

Rješenje kojim se dopušta povrat u prijašnje stanje ima konstitutivan značaj (i to *ex tunc*), a parnica se vraća u ono stanje u kojem se nalazila prije propuštanja i ukidaju se sve odluke koje je sud zbog propuštanja donio.⁶⁷

Kao pravno sredstvo, njegovom se primjenom i implementacijom u zakone o parničnom postupku ublažavaju pravni instituti koji se temelje na sistemu afirmativne litiskontencije.⁶⁸

Povrat u prijašnje stanje također je koristan protiv presuda zbog ogluhe i protiv presuda zbog izostanka, budući da tuženik ima pravo opravdanim prijedlogom za povrat u prijašnje stanje otkloniti štetu koju na drugi način nikako ne bi mogao izbjeći jer se žalbom protiv ovih presuda ne može pobijati presuda zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

“Rješenje kojim se dopušta povrat u prijašnje stanje nije rješenje o upravljanju postupkom i sud je vezan za to rješenje”,⁶⁹ a rješenje kojim se odbija prijedlog za povrat u prijašnje stanje mora biti obrazloženo.^{70, 71}

Sporan je pravni značaj povrata u prijašnje stanje, budući da se ne može svrstati među pravne lijekove. Tako npr. Zuglia smatra da je povrat u prijašnje stanje izvanredni pravni lijek jer mu je, u konačnici, svrha stavljanje izvan snage nezakonitih odluka.⁷² Po mišljenju drugih autora, povrat kao sredstvo se ne može uvrstiti među pravne lijekove jer mu nije cilj ispitivanje zakonitosti donesene odluke, a često nije upravljeno ni protiv kakve odluke.⁷³

⁶¹ VsH: Rev 179/79-psp 15/255.

⁶² VsH: Rev 1460/93- IO 1994/315.

⁶³ S. TRIVA; M. DIKA, op. cit. u bilj. 1, str. 773.

⁶⁴ Naknada parničnih troškova po načelu *causae*, pobježe o tome S. TRIVA; M. DIKA, op. cit. u bilj. 1, str. 468.

⁶⁵ Pobježe o tome S. TRIVA; M. DIKA, op. cit. u bilj. 1, str. 469.

⁶⁶ Članak 122.a ZPP.

⁶⁷ Članak 117. stavak 3. ZPP.

⁶⁸ S. TRIVA; M. DIKA, op. cit. u bilj. 1, str. 156.

⁶⁹ S. TRIVA; M. DIKA, op. cit. u bilj. 1, str. 626.

⁷⁰ Os ZGB Gž 172/87 - PSP 35/160.

⁷¹ Pobježe o tome M. DIKA, O rješenju u parničnom postupku, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, broj 1. 2012.

⁷² S. ZUGLIA, Građanski parnični postupak FNRJ, Zagreb, 1957., str. 483 i 512.

⁷³ Pobježe o tome S. TRIVA; M. DIKA, op. cit. u bilj. 1, str. 660.

4. Povrat u prijašnje stanje u drugim zakonima

a. Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske

Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske⁷⁴ sadrži odredbe o povratu u prijašnje stanje osobi koja iz opravdanih razloga propusti rok za podnošenje ustavne tužbe. Taj članak glasi: „(1) Osobi koja iz opravdanih razloga propusti rok za podnošenje ustavne tužbe, Ustavni sud će dopustiti povrat u prijašnje stanje ako ona u roku od 15 dana nakon prestanka razloga koji je prouzročio propuštanje podnese prijedlog za povrat u prijašnje stanje i ako istodobno s prijedlogom podnese i ustavnu tužbu.

(2) Nakon proteka tri mjeseca od dana propuštanja ne može se tražiti povrat u prijašnje stanje.

(3) Neće se dopustiti povrat u prijašnje stanje ako je propušten rok za stavljanje prijedloga da se dopusti povrat u prijašnje stanje“.⁷⁵

Ustavni zakon, kao i Zakon o parničnom postupku, propisuje da se istodobno s prijedlogom za povrat podnese i ustavna tužba, što je ekvivalent odredbi članka 118. stavka 5. ZPP-a. Osim toga, postoje identične odredbe o zabrani pojave *restitutio restitutionis non datur*. Subjektivni rok iznosi 15 dana nakon prestanka razloga koji je prouzročio propuštanje, a objektivni rok jest tri mjeseca od propuštanja. Prije je povrat u prijašnje stanje u postupku pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske bio propisan Poslovníkom Ustavnog suda Republike Hrvatske.⁷⁶ U članku 52. Poslovníka bile su propisane iste odredbe koje su prenjete u sadašnji Ustavni Zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske.⁷⁷

Ustavni sud, uz odbijanje prijedloga za povrat u prijašnje stanje, mora i odbaciti ustavnu tužbu. Najčešći je razlog propuštanje rokova koje stranke neuspješno opravdavaju⁷⁸: „Propuštanje roka za podnošenje ustavne tužbe, uslijed spriječenosti bolešću, kako to u konkretnom slučaju opravdava podnositelj, ne predstavlja valjani razlog na kojem bi se temeljila odluka o usvajanju prijedloga. Naime, uvidom u Otpusno pismo od 20. ožujka 2000. godine, proizlazi da se je isti kod navedene zdravstvene ustanove, kako je naprijed navedeno, liječio u vremenu od 28. veljače 2000. do 20. ožujka 2000. godine, a iz razloga koji ga nisu sprječavali u mogućnosti podizanja ustavne tužbe (medicinska gimnastika, hidrogimnastika, podvodna masaža i slično).

Iz navedenog se može zaključiti da je podnositelj u razdoblju prije odlaska na liječenje, a po primitku osporene odluke (15. veljače 2000. godine) pa nadalje tj. u periodu u kojem mu je tekao rok od 30 dana za podnošenje ustavne tužbe, bio u zdravstvenom stanju koje mu je omogućavalo da ustavnu tužbu podnese u propisanom roku. Ovo tim više, jer je ustavnu tužbu mogao podnijeti u propisanom roku putem punomoćnika kao što je to uostalom i sada učinio. Slijedom navedenog, valjalo je donijeti rješenje kojime se odbija prijedlog za povrat u prijašnje stanje, a ustavna tužba se odbacuje kao nepravodobna“.⁷⁹

⁷⁴ Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 99/99, 29/02, 49/02). u nastavku: UZUS.

⁷⁵ Članak 66. UZUS.

⁷⁶ Poslovník Ustavnog suda Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 29/1994).

⁷⁷ Poblize o tome M. RADIN, Povrat u prijašnje stanje u postupku pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravna prakse: građansko, trgovačko, radno i procesno pravo u praksi: godišnjak, br. 3, 1996, str. 273-280.

⁷⁸ Vidi J. CRNIĆ, Rok za podnošenje ustavne tužbe – povrat u prijašnje stanje, Pravo i porezi: časopis za pravnu i ekonomsku teoriju i praksu. broj 10, 2001. str 9-12.

⁷⁹ Rješenje Ustavnog suda od 22. svibnja 2000., br. U-III-444/2000.

b. Zakon o kaznenom postupku

Prema Zakonu o kaznenom postupku⁸⁰ ukoliko optuženik iz opravdanih razloga propustio podnijeti žalbu, može tražiti povrat u prijašnje stanje s namjerom podnošenja nove žalbe. O tom zahtjevu odlučuje predsjednik vijeća prvostupanjskog suda. Kada se utvrdi da je žalba podnesena u zakonskom žalbenom roku, ispitat će se njezina dopuštenost.⁸¹

Prema članku 47. i oštećenik ima pravo zatražiti povrat u prijašnje stanje, a oštećeniku kao tužitelju će predsjednik vijeća ili sudac pojedinac dopustiti povrat u prijašnje stanje ako on nije uredno pozvan ili je uredno pozvan, a iz opravdanih razloga nije mogao doći na raspravu na kojoj je donesena presuda kojom se optužba odbija zbog odustajanja državnog odvjetnika od optužnice, ako oštećenik u roku od osam dana od primitka presude podnese molbu za povrat u prijašnje stanje.⁸²

Na istu mogućnost ovlašten je i privatni tužitelj, kojemu je, uz rok od osam dana nakon prestanka smetnje, određen i objektivni rok od tri mjeseca.⁸³

Međutim, primarno institut povrata služi okrivljeniku koji iz opravdanih razloga propusti rok za podnošenje žalbe protiv presude ili rješenja, ako u roku od osam dana (tri mjeseca objektivni rok) nakon prestanka uzroka zbog kojeg je propustio rok podnese molbu za povrat u prijašnje stanje i istovremeno s njom preda i žalbu.⁸⁴

Postupak odlučivanja o povratu u prijašnje stanje propisan je u dva članka:

„Članak 93.

(1) O povratu u prijašnje stanje odlučuje sud koji je donio presudu ili rješenje koje se pobija žalbom.

(2) Protiv rješenja kojim se dopušta povrat u prijašnje stanje žalba nije dopuštena.

(3) Kad je podnesena žalba protiv rješenja kojim se ne dopušta povrat u prijašnje stanje, sud je dužan tu žalbu, zajedno sa žalbom protiv presude ili protiv rješenja o primjeni odgojne mjere ili o oduzimanju predmeta, te s odgovorom na žalbu i svim spisima, dostaviti višem sudu na rješavanje.

Članak 94.

Molba za povrat u prijašnje stanje u pravilu ne zadržava izvršenje presude, odnosno rješenja o primjeni odgojne mjere ili o oduzimanju predmeta, ali sud nadležan za rješavanje molbe može donijeti odluku da se s izvršenjem zastane do donošenja odluke o molbi.“⁸⁵

Osim razlike u nazivima podneska, koji je u parničnom postupku prijedlog, a u kaznenom molba, vidljivo je da se u kaznenom postupku povrat u prijašnje stanje znatno ograničava kako u subjektivnom smislu tako i u smislu zbog kojih se radnji može tražiti.

Povrat u prijašnje stanje mogu podnijeti samo oštećenik, oštećenik kao tužitelj, privatni tužitelj i okrivljenik. Državni odvjetnik nema pravo podnijeti molbu za povrat u prijašnje stanje.

Nadalje, stranke u postupku koje imaju pravo na povrat u prijašnje stanje ograničene su u mogućnostima zbog kojih mogu podnijeti molbu.

Tako, primjerice, okrivljenik može tražiti povrat u prijašnje stanje samo zbog propuštanja roka za podnošenje žalbe, što vidimo u rješenju suda iz prakse: „U obje osuđenikove žalbe navodi se da pobijano rješenje nije na zakonu osnovano, da je povrat u prijašnje

⁸⁰ Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine, br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13), u nastavku: ZKP.

⁸¹ Poblize o tome D. KRAPAC I SURADNICI, Kazneno procesno pravo: Institucije, knjiga I., V. izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2012, str. 269-270.

⁸² Članak 56. stavak 2. ZKP.

⁸³ Članak 63. ZKP.

⁸⁴ Članak 92. ZKP.

⁸⁵ Članak 93. i 94. ZKP.

stanje zatražen zbog izostanka osuđenika s ročišta na kojem se odlučivalo o opozivu prema njemu ranije primijenjene uvjetne osude, a da Zakonom o kaznenom postupku nije predviđeno da se povrat u prijašnje stanje ne može zatražiti zbog propuštenog ročišta, ovo tim više što je osuđenik s ročišta izostao zbog bolesti, o čemu je prvostupanjskom sudu dostavio urednu dokumentaciju.

Suprotno stajalištu žalitelja – osuđenika, ispravno je postupio sud prvog stupnja kada je molbu osuđenika za povrat u prijašnje stanje podnijetu radi toga što os. I.E., zbog bolesti nije pristupio na sjednicu vijeća zakazanu u postupku opoziva uvjetne osude za dana 26. veljače 2007., odbacio kao nedopuštenu.

Naime, odredbom čl. 84. st. 1. ZKP omogućeno je okrivljeniku (pa i osuđeniku), koji iz opravdanih razloga propusti rok za podnošenje žalbe protiv presude ili protiv rješenja o primjeni sigurnosne mjere ili odgojne mjere ili o oduzimanju imovinske koristi, dopustiti povrat u prijašnje stanje radi podnošenja žalbe ako u roku od osam dana nakon prestanka uzroka zbog kojega je rok propušten okrivljenik podnese molbu za povrat u prijašnje stanje, a istovremeno s molbom preda i žalbu. Razvidno je, dakle, da okrivljeniku, odnosno osuđeniku pripada pravo tražiti povrat u prijašnje stanje samo zbog propuštanja roka za podnošenje žalbe, a ne i zbog nedolaska na glavnu raspravu odnosno sjednicu vijeća. Pravo tražiti povrat u prijašnje stanje zbog nedolaska na glavnu raspravu ili sjednicu vijeća, odredbom čl. 53. ZKP dano je samo privatnom tužitelju (i to pod uvjetima propisanim odredbom čl. 53. st. 2. ZKP) i odredbom čl. 56. ZKP oštećeniku (i to pod uvjetima propisanim odredbom čl. 56. st. 2. ZKP), dok takvo pravo ne pripada i okrivljeniku, odnosno osuđeniku⁸⁶.

c. Ovršni zakon

U Ovršnom zakonu⁸⁷ ovo pravno sredstvo koristi se samo za propuštanje roka za izjavljivanje žalbe. Za razliku od parničnog postupka, nije dopušteno tražiti povrat zbog propuštenog ročišta. Povrat u prijašnje stanje dopušten je samo zbog propuštanja roka za žalbu i prigovor.⁸⁸

Na prijedlog ovršenika sud može, ako ovršenik učini vjerojatnim da bi provedbom ovrhe trpio nenadoknadivu ili teško nadoknadivu štetu, ili ako učini vjerojatnim da je to potrebno da bi se spriječilo nasilje, u potpunosti ili djelomice odgoditi ovrhu ako je podnesen prijedlog za povrat u prijašnje stanje u postupku u kojemu je donesena odluka na temelju koje je određena ovrha ili prijedlog za ponavljanje postupka.⁸⁹

Zbog odredbe članka 21. Ovršnog zakona koji propisuje da se u ovršnom postupku i postupku osiguranja na odgovarajući se način primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku, može se zaključiti da se odredbe prava na pravni lijek i troškove izazvane povratom u prijašnje stanje mogu primijeniti odredbe Zakona o parničnom postupku.

5. Zaključak

Povrat u prijašnje stanje, kao pravno sredstvo poznato u gotovo svim postupovnim zakonima, iznimno je korisno pri ispravljanju nezakonitih odluka koje se temelje na činjenicama koje bi se drugačije utvrdile da nije došlo do opravdanog propuštanja stranke da poduzme parničnu radnju. Povratom stranka vraća parnicu u onaj stadij u kojem je propustila poduzeti radnju u postupku. Upravo s ciljem da se spriječi nastupanje posljedice nastajanja nezakonite odluke zakoni sadrže odredbe o institutu povrata u prijašnje stanje.

⁸⁶ ŽS Os Kž 807/2007-4.

⁸⁷ Ovršni zakon (Narodne novine, br. 112/12, 25/13).

⁸⁸ Članak 12. stavak 2. Ovršnog zakona.

⁸⁹ Članak 65. Ovršnog zakona.

„Trebalo, međutim, pri tome imati jasno u vidu da radio ovog procesnog instituta – povrata u prijašnje stanje nije i ne može biti ispitivanje zakonitosti odluke suda, već da se omogućiti, u situaciji kada za to postoje opravdani razlozi za propuštanje, poduzimanje propuštene radnje u postupku, te da se time dovedu stranke u ravnopravan položaj što je i uvjet za donošenje pravilne i zakonite odluke suda u konkretnom sporu.“⁹⁰

Uzimajući u obzir često posezanje stranaka za zlouporabom procesnih ovlaštenja pa tako i povrata u prijašnje stanje, stvara se tendencija jačanja procesne stege, odnosno destimulacije korištenja instituta povrata u prijašnje stanje u evazivne i dilatorne svrhe. Uz to, odredbom 122.a ZPP-a otvorena je mogućnost izravnog sankcioniranja posljedica propuštanja stranke koje je dovelo do povrata u prijašnje stanje.

Uz pozitivnu stranu povrata, koja se vidi u ublažavanju posljedica prekluzije, zakonodavac je kvalitetno ograničio mogućnost korištenja povrata skraćivanjem subjektivnih i objektivnih rokova kroz izmjene, a i u pogledu ograničavanja pojedinih subjekata pri predlaganju povrata (npr. u kaznenom postupku).

Eventualni prostor za poboljšanje instituta može se pronaći u odredbi članka 117. stavka 2. ZPP-a, koja ne dopušta povrat u prijašnje stanje zbog bitne povrede parničnog postupka zbog koje se može izjaviti pravni lijek. Razmatrajući ovu odredbu možemo doći do zaključka da se propuštanjem procesne radnje u ranoj fazi parničnog postupka ne bi mogao predložiti povrat u prijašnje stanje sve dok cijeli postupak ne završi presudom, kada se može izjaviti pravni lijek. Prosječno vrijeme trajanja postupka iznosi po nekoliko godina. Umjesto da se stranci omogućiti povrat u prijašnje stanje odmah na početku postupka, kada je propuštena radnja koja se može pripisati bitnoj povredi parničnog postupka dogodila, stranka mora čekati donošenje presude da bi se mogla pozvati na propuštenu radnju i u konačnici vratiti postupak u trenutak prije povrede tj. propuštanja.

Iako se može argumentirati valjanost ove odredbe budući da su bitne povrede parničnog postupka najčešće povrede koje je počinio sud i o njima rješava viši sud, a povrat u prijašnje stanje se podnosi zbog vlastite, ali opravdane, pogreške stranke, može se također argumentirati da bi se dozvoljavanjem stranci podnošenja prijedloga za povrat u prijašnje stanje iako se propuštanje može pripisati bitnoj povredi postupka zbog koje se može izjaviti pravni lijek ubrzao postupak.

Motion to restore a prior status in civil procedure

Motion to restore a prior status is a legal tool familiar in most procedural laws, as it is useful for correcting unlawful judgments which are based on claims and facts which would have been altered barring an omission for legitimate reasons. Despite this institute being somewhat ignored in literature, motion to restore a prior status is a powerful tool and can even determine the outcome of the procedure and the judgement itself. With it, parties can avoid preclusion of procedural actions if they have a legitimate reason for the omission. The author of this paper starts with elaborating the history of the institute, explaining its functions in the Roman law system, also showing its development in legislature of the Republic of Croatia. With a rich judicial practice, the author demonstrates the usage and reasons for motion to restore a prior status, along with pointing out some possible problems. The role of this institute is visible because it is present in many fundamental laws in Croatia. Finally, the author examines the institute, having carefully argued its virtues and flaws.

Key words: motion to restore a prior status, legitimate reasons for the omission, restitutio restitutionis non datur, Civil procedure act

⁹⁰ B. HRVATIN, op. cit. u bilj. 16, str. 73.